

ЦІННЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Островська Г. Формування професійної готовності майбутніх учителів зарубіжної літератури до вивчення біографії письменників у загальноосвітній школі / Г. Островська. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017. – 472 с.

Сьогодні відбуваються значні зрушення на рівні вимог до вчителя, змісту освіти, впровадження нових освітніх стандартів та технологій навчання. Тому зміни в підготовці педагогічних працівників не тільки потреба часу, а й умова модернізації національної освіти в цілому.

Монографія Г. Островської присвячена підготовці майбутніх учителів зарубіжної літератури до вивчення біографії письменників у загальноосвітній школі. Дослідження життя людини – проблема не нова у науці (багато є напрацювань в історії, психології, соціології, літературознавстві, методиці викладання літератури тощо). Питанню професійної підготовки вчителя-словесника присвятили свої дослідження В. Коваль, Л. Мірошніченко, М. Пентилюк, В. Сидоренко, О. Семенов та інші. Праці науковців вказують на необхідність визначення спеціальних компетенцій з вивчення біографії письменника в рамках методичної компетентності, проте у вузівських освітньо-професійних програмах із підготовки бакалаврів ці важливі професійні навички не виокремлено. До проблеми вивчення життєпису письменника у методиці викладання літератури зверталися Т. Браже, Н. Волошина, В. Гладишев, Л. Мірошніченко, Є. Пасічник, Б. Степанишин, Г. Токмань та інші. Не зважаючи на це, у методичній науці проблема підготовки студентів до вивчення біографії письменників у загальноосвітній школі залишається на рівні розробок її окремих складників.

Монографія Г. Островської – це перше глибоке системне дослідження з формування готовності філолога до роботи над життєписом письменника, у якому поєднано теорію професійного та особистісного становлення сучасного педагога і зміст його професійної діяльності, враховано зміну акцентів з передачі знань студентам на організацію їхньої активної пізнавальної діяльності, її практичної спрямованості. У книзі авторка зробила спробу цілісно проаналізувати обрану проблему як з позиції підготовки майбутнього фахівця, так і його самопідготовки. Вона продемонструвала досвід сприйняття образу творчої людини, її життєвого шляху як представника іншого часу й іншого народу. Виразним також є формування в майбутніх педагогів ставлення до себе, розвиток їхнього самоусвідомлення та розуміння значущості професійних знань, тобто реалізація «персонального шляху особистісного потенціалу здобувача освіти» (Закон про освіту).

Добре продумана й цілком логічна структура роботи: монографія складається з п'яти тісно пов'язаних розділів. Перший розділ розкриває методологічне підґрунтя формування готовності студентів до професійної діяльності (філософські та психолого-педагогічні засади, обґрунтування базових понять дослідження, генезу готовності студентів до означеного виду діяльності в історії методики вивчення літератури та в сучасній методичній науці, реальний стан досліджуваної проблеми). Детально представлено історію питання. Авторка показує неоднозначність підходів та відсутність єдиної позиції в сучасній науці.

Другий розділ книги присвячено обґрунтуванню експериментальної методичної системи. У структурі професійної компетентності вчителя літератури визначено окреме місце для готовності до вивчення біографії письменника. Ця властивість пов'язує загальнокультурний, фахово-кваліфікаційний та функціональний компоненти й виступає складником методичної компетентності. Уперше конкретизовано спеціальні компетенції студента. Авторська методична система включає в себе теорію та технологію фахової підготовки – цілеспрямованого та логічного розгортання навчальних етапів, які включають відбір інформації про життя митця, моделювання на її основі повідомлення про письменника (логіка, зміст, жанр, форма, емоційне тло) та побудову завдань, що забезпечують ефективність навчально-виховного процесу на уроці зарубіжної літератури. Підготовка студентів ґрунтується на філософських засадах теорії пізнання (самопізнання), життєвій активності особистості (життєтворчості), взаємозв'язку знань та досвіду, які лежать в основі особистісного й професійного зростання студента.

Викладання біографії письменника – важлива частина професійної діяльності вчителя-філолога, зокрема підготовки учнів до аналізу художнього твору, джерело світоглядних цінностей особистості. Воно має вплив на усвідомлення власної життєвої та професійної позиції, стимулює самореалізацію майбутнього фахівця, його прагнення професійного успіху. Основні напрями підготовки студентів – мотиваційно-ціннісний (аксіологічний), теоретичний (когнітивний) і практичний (праксіологічний). Авторка ставить особистість майбутнього педагога в центр системи підготовки. На думку Г. Островської, без застосування аксіологічного підходу не може бути не тільки готовності вивчати життя письменника, а й професійної підготовки педагога загалом. Тому ціннісними засадами зумовлені всі складники технології підготовки. Студент під час пізнавальної активності (внутрішньої та операційної) перетворює зовнішні чинники (зміст навчання, технологію вивчення біографії письменника, вплив викладача та біографії письменника) на внутрішні смисли й регулятори власної поведінки (інтеріоризація), а також на компоненти власної професійної готовності. Складники професійної підготовки (теоретичні, практичні, емоційно-ціннісні) трансформуються особистістю у формулу «знаю-вмію-роблю» через різні компоненти (мотива-

ційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, оціночний). Вони включають у себе визначення інформаційних, комунікативних, перцептивних, ціннісних орієнтирів. Відбувається набуття студентами необхідних практичних навичок для роботи з біографією письменника та організації вивчення з учнями життєпису митця, умінь аналізувати результативність своїх знань та умінь. Уперше підготовка майбутніх учителів реалізується на основі розробленої технології вивчення біографії письменника, де навчальна діяльність студентів стимулює пояснення й конструювання ними власних знань. Опис системи підготовки та технології вивчення біографії письменника включає обґрунтування умов реалізації, критеріїв та рівнів готовності студентів.

Третій розділ монографії розкриває загальнотеоретичні (філософські, історико-культурологічні, психолого-педагогічні, літературознавчі) засади вивчення життєпису письменника та місце його біографії в системі загальних знань учителя-філолога. Це ґрунтовні матеріали, що виступають основою для лекційних занять викладача методики й загальних теоретичних знань студентів. Розділ містить глибокий узагальнений аналіз дослідження проблеми. Зокрема, вперше в методиці вивчення літератури акцент робиться на аксіосферах художника слова та уроку літератури (цінностях епохи та народу, національній ідентичності, різних видах портрета митця – візуальному, світоглядному, діяльнісному, творчому, психологічному та концептах культури), що має важливе практичне значення для студентів, адже сприяє переоцінці їх життєвих та професійних цінностей, впливає на якість їх фахової підготовки.

До найбільш цікавих фрагментів монографії можна віднести четвертий розділ, у якому здійснено опис практичної частини методичної системи – технології формування готовності студентів до вивчення біографії письменника. Ця технологія складається з логічно вибудованої системи підходів, вправ, завдань та умов їх реалізації. Під час формування навичок відбору фактів біографії та встановлення автобіографічних паралелей, відтворення світогляду письменника та його образу, побудови повідомлення про художника слова, моделювання його життєпису в аксіосферу уроку літератури, використання сучасних стратегій навчання та контролю знань студенти набувають базові знання та навички, формують ціннісне ставлення до власної підготовки. Цьому сприяє напрацьована автором власна система завдань із поетапного формування досліджуваної компетентності майбутнього вчителя літератури (запропоновано 18 способів відбору інформації про письменника, рекомендації щодо роботи з біографією, пам'ятки для використання біографічного фільму, з підготовки повідомлень різних жанрів, вимоги до мовлення учителя-філолога та орієнтовна лексика педагога, описано різновиди візуальних і словесних портретів письменника та план роботи над його образом на уроці (порівняння світоглядних цінностей автора і його персонажів, трикутник модальності тощо). Студенти дізнаються, як поєдна-

ти біографію, твір і тему уроку, як виявляти автобіографічні паралелі, як використовувати в повідомленні мотиватор інтересу, як забезпечити якісний зв'язок біографії письменника і його твору на уроці літератури в школі. Уперше описано особливості поєднання біографії письменника, його твору та форми уроку.

Отже, проведені авторкою дослідження цієї проблеми – присутній внесок у розвиток методики викладання літератури та професійної підготовки майбутніх учителів літератури. Матеріали монографії відкривають широкі можливості для дослідницької та творчої роботи студентів, педагогів, науковців.

Описана в монографії система формування готовності майбутніх учителів літератури до вивчення з учнями біографії письменника включає усі необхідні складники (концептуальний, методичний, аналітичний, процесуально-діяльний, контролюючий та результативний). Моніторинг ефективності експериментального навчання студентів переконує в результативності розробленої автором технології.

Монографія Г. Островської «Формування професійної готовності майбутніх учителів зарубіжної літератури до вивчення біографії письменників у загальноосвітній школі» буде корисною для викладачів методики навчання літератури та підготовки студентів-філологів в системі вищої освіти, учителям зарубіжної і української літератури.

Юрій Бондаренко, м. Ніжин